

TEACH2LEARN

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМИ УЧЕНИЦИ

Обучение за учители

**Съфинансирано от
Европейския съюз**

Номер на проекта: 2022-1-AT01-KA220-SCH-000088183

Финансиран от Европейския съюз. Изразените мнения и становища обаче са изцяло на автора/авторите и не отразяват непременно тези на Европейския съюз или OeAD-GmbH. Нито Европейският съюз, нито OeAD-GmbH могат да бъдат държани отговорни за тях.

ЗА ПРОГРАМАТА

Този файл е изготвен, за да послужи като ръководство и модел за разработване на програма за обучение на учители в рамките на РП2 на проекта "Teach2Learn - инструменти за преподаване на независими ученици". Програмата за обучение отразява начините на оценяване, заложен в "Инструмента за оценяване", тъй като и двете методологии (оценяване на учителите и обучение) трябва да предоставят последователна среда за откриване, но и за преодоляване на пропуските в знанията и уменията на учителите.

При разработването на програмата за обучение на учители се опираме на следните основни принципи, заложен в "Инструмента за оценяване":

- 1. Програмата за обучение помага на учителите да постигнат всички 6 умения за четене с разбиране с учениците:**
  - да разбират значението на идиомите, изреченията и абзаците и да могат да установяват връзки между различните части на текста
  - да могат да оценяват текста, който четат; да разбират идеите и чувствата на автора
  - да могат да правят връзка между информацията в текста и предишен опит и знания
  - да разбират основната идея на текста
  - да разбират идеите, които не са пряко изразени от автора; да разбират подтекста
  - да оценяват текста по отношение на точността и стойността на информацията

ЗА ПРОГРАМАТА

2. Първите две стъпки от таксономията на Блум - знание или неговата ревизирана версия - запаметяване и разбиране (вж. страница 4 от Инструмента за оценяване)

3. Програмата за обучение включва 6-те ефективни стратегии за подобряване на уменията на учениците за четене с разбиране (вж. стр. 5-6 от Инструмента за оценяване), както и трите основни процесно-ориентирани фази на преподаване, свързани с 3-те когнитивни етапа на процеса на четене и съответните дейности (вж. стр. 6-8 от Инструмента за оценяване).

4. Програмата за обучение насърчава учителите да използват и трите режима на умения и начини за комуникация в клас (вж. стр. 9-10 от Инструмента за оценка).

Програмата за обучение ще се състои от 6 обучителни модула, следващи 6-те ефективни стратегии за подобряване на уменията на учениците за четене с разбиране, а именно:

Прогнозиране, правене на връзки, визуализиране, правене на изводи, задаване на въпроси и обобщаване.

РЕЧНИК

- **6 стратегии за четене с разбиране** (прогнозиране, правене на връзки, визуализиране, правене на изводи, задаване на въпроси и обобщаване) – това са основни стратегии и подходи, които се преподават имплицитно или експлицитно, за да се подобри разбирането на текста.
- **три основни процесно-ориентирани фази на преподаване** - планиране, преподаване, даване и получаване на обратна връзка
- **три когнитивни етапа** на четенето с разбиране – това са етапите на разбиране на смисъла въз основа на четенето: етап преди четене - за създаване на основа за разбирането на смисъла, по време на четене - за подпомагане и поддържане на разбирането на смисъла и след четене - за консолидиране на смисъла.
- **техники** (от гледна точка на учителя) - това са учебни пътеки в рамките на определена стратегия за преподаване и на определен когнитивен етап, предоставени на учениците от учителя.
- **дейности** (от гледна точка на ученика) – това са стъпки в обучението в рамките на определена стратегия и на определен когнитивен етап, изпълнявани от учениците

РЕЧНИК

- **3 режима на комуникация** – това са три начина на общуване: интерпретативен (с използване на рецептивните умения), интерперсонален (с използване на рецептивните и продуктивните умения) и презентативен (с използване на продуктивните умения). Четирите вида комуникационни умения: **говорене, писане, четене и слушане**, обикновено се наричат **продуктивни и рецептивни умения**. **Говоренето и писането** се наричат **продуктивни умения** тъй като и двете изискват някаква форма на езиково представяне, докато четенето и слушането са известни като **рецептивни умения**.
- **4 комуникативни умения** – слушане и четене (рецептивни), говорене и писане (продуктивни).
- **3 фази на процеса на преподаване** (планиране, преподаване и обратна връзка) – това са конкретните стъпки на всяка техника на преподаване

СТРУКТУРА НА МОДУЛИТЕ

Всеки модул за обучение на учители представя една от 6-те стратегии за четене:

1. Прогнозиране,
2. правене на връзки,
3. визуализиране,
4. правене на изводи,
5. задаване на въпроси и
6. обобщаване

включваща 1+ техники/дейности за всеки познавателен етап на четенето (преди, по време, след).

Всяка техника, от своя страна, е организирана в трите фази на процеса (планиране, преподаване и оценяване) и обхваща 2+ начина на общуване и 2+ умения.

МОДУЛИ ЗА ОБУЧЕНИЕ НА УЧИТЕЛИ

Когнитивни етапи (от гледна точка на ученика)

Преди четене

По време на четене

След четене

Фази на процеса (от гледна точка на учителя)

СТРУКТУРА НА МОДУЛИТЕ

Всеки модул съдържа:

- Една стратегия за четене: (визуализиране, прогнозиране, правене на връзки, правене на изводи, задаване на въпроси, обобщение)
- 1+ техника/дейност за всеки когнитивен етап на четене (преди-, по време на, след-).
- Всяка техника, на свой ред, е организирана в:
  - 3 процесно-ориентирани фази (планиране, преподаване и оценяване) и
  - 2+ режима на комуникация и
  - 2+ умения.

ЦЕЛИ

В края на обучението, ще можете:

01

да обясните основните стратегии и техники за четене

02

да опишете конкретните фази на процеса (от гледна точка на учителя)

03

да прилагате когнитивните етапи (от гледна точка на ученика) в урока

04

да интегрирате развитието на уменията и начините на комуникация в урока

05

да предлагате коментари и продуктивна критика към урока

СТРУКТУРА НА МОДУЛА: СТРАТЕГИЯ ЗА ЧЕТЕНЕ

Техника 1

Техника 2

Когнитивни етапи:

- преди четене
- по време на четене
- след четене

Фази на процеса:

- планиране
- преподаване
- обратна връзка

Режими (умения):

- интерпретативен (рецептивни)
- интерперсонален (смесени)
- презентативен (продуктивни)

ИНСТРУКЦИИ ЗА УЧИТЕЛИ СЛЕД ВСЕКИ МОДУЛ

Стъпка 1:

- предложете коментари и продуктивна критика към примерната карта и начина, по който тя се използва
- направете предложения за промяна
- направете предложения за разширяване

Стъпка 2:

- разгледайте конкретен примерен текст и съдържание
- определете когнитивните етапи за изпълнение на стратегията
  - обсъдете конкретни фази на процеса
- интегрирайте развитието на уменията и начините на комуникация.

МОДУЛ 1: СТРАТЕГИЯ “ВИЗУАЛИЗИРАНЕ”

Съдържание:

- Техника 1- Мисловни карти
- Техника 2 – Картиране на историята
- Примерен урок

ТЕХНИКА 1- МИСЛОВНИ КАРТИ

- е визуална помощ и структура на процеса или "карта"
- помага за сбито предаване на голямо количество информация
- лесна за използване на всички нива и възрасти
- е огледало на конструктивистката теория (учим, като организираме нови понятия и идеи спрямо собствения си опит).
- подобрява мисленето, разбирането и ученето на учениците; подпомага творчеството и постиженията.
- визуално организира нови знания или съдържание за развитие по нелинеен начин
- дава възможност за множество връзки между идеите
- насърчава стратегическото мислене: описване, сравняване и контрастиране, класифициране, подреждане, определяне на причина и следствие и др.
- подпомага четенето с разбиране: учениците провеждат мозъчна атака по дадена тема, обобщават текстове и извършват други учебни дейности, като например организиране и съхраняване на речников запас, планиране на работа по проект и др.

<https://www.imindq.com/blog/3-psychology-research-studies-regarding-mind-mapping>

ТЕХНИКА 1- МИСЛОВНИ КАРТИ

Когнитивни етапи (от гледна точка на ученика):

- преди четене – учителя избира текст, набелязва ключовите думи, речник и/или концепции и ги написва на дъската или на листове. Той/тя предлага шаблони на учениците, те правят мозъчна атака и създават карта
- по време на четене - учениците образуват четири групи в четирите ъгъла и докато четат, попълват мисловната си карта.
- след четенето - учениците правят «разходка из галерията», за да обяснят (като презентатори) или да видят (като посетители) какво са направили другите и да направят допълнения към своята групова карта.

Забележка: "Разходка из галерията" е дейност, която позволява на учениците да станат от столовете си и да се ангажират активно. Първоначално всяка група работи в определения ѝ ъгъл/станция. След това учениците определят презентатор и посетител. Те се редуват като презентатори и посетители. Презентаторите остават в своя ъгъл/станция и обясняват своя продукт, докато посетителите посещават другите станции и си водят записки. Накрая групите отново се събират, за да направят промени/допълнения за финализиране на своя продукт в резултат на посещенията.

ТЕХНИКА 1- МИСЛОВНИ КАРТИ

Фази на преподаване (от гледна точка на учителя):

- планиране – учителят предварително избира концепции и/или речник от избрания текст и шаблони на карти
- преподаване - учителят обяснява няколко концепции и/или речник и моделира подреждането им в проста карта, формира групи и предлага на учениците избор на шаблон
- обратна връзка - учителят обикаля групите и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Режими на комуникация (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците слушат обяснението на учителя и прочитат новите понятия/идеи; след като прочетат, в новите групи слушат връстниците си и разглеждат техните карти, за да направят промени/допълнения
- интерперсонален (смесен): учениците преговарят и постигат консенсус за това как ще изглежда тяхната карта, какво ще включва и каква е връзката между понятията
- презентативен (продуктивен): в новите групи учениците показват и обясняват един на друг своите карти

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 4 КЛАС):

Rosa damascena (латинското наименование на роза дамасцена)

(Адаптиран за 4 клас от https://en.wikipedia.org/wiki/Rosa_x_damascena)

Rosa damascena (латинското наименование на роза дамасцена) е известна като дамаска роза или като българска роза. Смята се, че е важен вид стара роза. Отглежда се с търговска цел в район в околностите на Казанлък и Карлово в България, наречен "Долината на розите". Тя е националното цвете на България.

Това е листопаден храст с неправилна форма, достигащ 2,2 метра височина. Стъблата са гъсто покрити със силни, извити бодли и твърди четинки. Листата са перести, с пет (рядко седем) листчета. Розите са от светло до умерено розови до светлочервени. Сравнително малките цветове растат на групи.

Цветовете имат прекрасен аромат и се събират за розово масло, което се използва в парфюмерията, и за производство на розова вода. Цветните листенца също са годни за консумация. Те могат да се използват за ароматизиране на храна, за украса, за билков чай и за консервиране в захар.

ПРИМЕРЕН УРОК

Речник: околности, търговска, листопаден, перести, събиране на реколтата, кулинарни, за украса...

Стъпка 1

- Учителят показва снимка на растението, обяснява съответните думи/ понятия от речника, споменава темата на текста и че той има три параграфа.

Стъпка 2

- Учителят моли учениците да предположат каква е подтемата на всеки от трите параграфа въз основа на елементите от речника и темата.

Стъпка 3

- Учителят предоставя 4 сета шаблони за карти, в 4 ъгъла на стаята. Учениците четат наум и попълват картите.

Стъпка 4

- Учениците правят “разходка из галерията” и коригират картите си.

Още шаблони:

- Диаграма на Вен
- Причина/ Следствие
- Графичен организатор

ТЕХНИКА 2- КАРТИРАНЕ НА ИСТОРИЯТА

- помага на учениците да организират информацията по ефективен начин
- поддържа фокуса върху определена структура
- стимулира учениците да определят елементите на сюжета и частите на историята в последователен ред
- насърчава учениците да откриват ключови думи/събития във всеки параграф
- подпомага припомнянето и запазването на подробна информация
- предотвратява скуката на учениците
- осигурява усещане за постижение

ТЕХНИКА 2 – КАРТИРАНЕ

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят определя няколко дискурсни маркера или фрази, свързани с времето и последователността на събитията, и раздава шаблон с карта на историята.
- по време на четене - учителят моли учениците да напишат в шаблона само ключови думи, за да отбележат началото, средата и края на историята. Пъзел: по двойки учениците записват ключови изречения в своите карти, а след това и пълни изречения.
- след четене - учениците сменят партньорите си, за да сравнят своите карти на историята, да обсъдят и да напишат поуката от историята.

Фази на процеса:

- планиране - учителят предварително избира няколко фрази за време и маркери за дискурс, снимки и шаблон.
- преподаване - учителят обяснява главните герои и обстановката на историята чрез снимки, целевите изрази и моделира записването им на картата, сформира групи и раздава шаблона.
- обратна връзка - учителят обикаля групите и подпомага работата им със съвети и обратна връзка.

ТЕХНИКА 2 – КАРТИРАНЕ

Режими на комуникация (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците слушат обяснението на учителя и четат целевите изрази; разглеждат изображенията и ги описват; след като прочетат, в новите групи слушат своите връстници и четат техните карти
- интерперсонален (смесен): учениците преговарят за реда на изображенията и стигат до консенсус за това какво включва картата и каква е поуката от историята
- презентативен (продуктивен): в новите групи учениците показват и обясняват един на друг своите карти

Примерни инструкции за учителите:

- да разгледат конкретен образец на художествен текст и съдържание
- да определят когнитивните етапи за прилагане на стратегията
- да обсъдят конкретни фази на процеса
- да предложат коментари и продуктивна критика към примерната карта и начина на нейното използване
- да направят предложения за промяна
- правят предложения за разширяване

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 2 КЛАС):

Лисицата и гарванът

Имало едно време една много умна лисица, която живеела в гората. Един ден лисицата била гладна. Точно тогава тя видяла една гарван да седи на клон. Гарванът държал парче хляб в човката си. Устата на лисицата се напълнила със слюнка. Тя започнала да мисли как да вземе хляба за себе си.

Тя казала на гарвана, "Скъпи гарване, царят лъв ми каза, че пееш прекрасно. Но аз никога не съм чувал гласа ти. Ще изпееш ли една песен за мен?" Гарванът бил толкова доволен от ласкавите думи на лисицата, че веднага отворил човка и започнал, "Га, га, га." Щом гарванът отворил човката си, хлябът паднал право в разтворената уста на лисицата. Тогава хитрата лисица избягала.

На следващия ден лисицата отново се натъкнала на гарвана. В човката му имало парче сирене. Лисицата го поискала и казала, "Скъпи гарване, моля те, прости ми за вчера. Песента ти беше толкова сладка и аз много исках да я чуя, но забелязах наблизко заек и избягах. Моля те, изпей тази песен отново за мен." Но този път гарванът разбрал номера на лисицата. Той отлетял към гнездото със сиренето в човката си. След като го изял, той се върнал на мястото, където седял, и започнал да пее силно, "Га, га, га." Накрая лисицата не можела повече да понесе гласа на гарвана и избягала.

Поука: Тази история ни показва да научаваме уроците си.

ЗАБЕЛЕЖКА: Тази част се дава на учениците с празни полета за времевите фрази (адаптирано от Панчатантра)

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят показва изображенията и моли учениците да опишат какво виждат на тях, след което обръща внимание на целевите изрази за време/последователност на дъската и обяснява, че в последната част на историята има такива липсващи думи/ изрази.

Стъпка 2

- Учителят показва картата на приказката, моделира изписването на ключови думи за време във всяко квадратче и дава картата на учениците.

Стъпка 3

- По двойки учениците прочитат историята и подреждат картинките на дъската в правилния ред, като записват цифра до всяка буква.(E=1, B=2)

Стъпка 4

- Учениците пишат ключови думи, за да отбележат събитията на картата на историята и изразите за време. Те попълват празните места(2ра част).

Стъпка 5

- След прочитане, те пишат пълни изречения, като използват целевите изрази. Сменят партньорите си, за да сравнят картите на историите и да открият разликите.

Стъпка 6

- Учениците обсъждат и пишат поука.

Още шаблони:

- Обикновена карта
- Колело на история
- Сториборд
- Карта на история 1
- Карта на история 2
- Карта на история 3
- Пирамида на история
- Историческа рамка

ПРИМЕР ЗА КАРТИНКИ

Фрази за време:
имало едно време, точно
тогава, един ден, щом,
тогава, но този път, на
следващия ден, след като,
накрая...

МОДУЛ 2: СТРАТЕГИЯ “ПРОГНОЗИРАНЕ”

Съдържание:

- Техника 1- Използване на текстови елементи
- Техника 2 – Използване на текст и изображение
- Примерен урок

ТЕХНИКА 1- ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕКСТОВИ ЕЛЕМЕНТИ

- помага на читателя да определи целта на своето четене.
- дава възможност за повече взаимодействие между учениците в условията на групови занимания и ниско напрежение
- повишава интереса на учениците и подобрява разбирането
- води до сравняване на прогнозата с резултата в действителния текст
- изисква моделиране от страна на учителя, предсказване в целия текст, с партньори, с графичен органайзер или с помощта на бележки от стикери в целия текст
- включва използване на заглавието, съдържанието, заглавията и подзаглавията и/или ключовите думи, за да се правят логични и уместни прогнози.
- ангажира учениците да предположат какво ще се случи по-нататък в определени моменти, събития, факти и т.н. в текста, да оценят точността на прогнозата и да преразгледат прогнозата въз основа на текста, когато е уместно

ТЕХНИКА 1- ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕКСТОВИ ЕЛЕМЕНТИ

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят определя няколко компонента - заглавие, заглавия, подзаглавия и т.н., и моли учениците по двойки да направят прогнози въз основа на тях
- по време на четене - учениците пишат бележки и въз основа на тях преразглеждат прогнозите си и ги променят, ако е необходимо
- след четене - учениците сравняват прогнозите си с действителната история и обясняват на останалите членове на класа къде са познали правилно, къде не и защо.

Фази на процеса:

- планиране - учителят предварително избира няколко елемента от текста, върху които да се съсредоточи работата, за да получи предположения от учениците
- преподаване - учителят моделира накратко как работи стратегията за предсказване и проверява нейната валидност
- обратна връзка - учителят обикаля групите и подпомага със съвети и обратна връзка работата им

ТЕХНИКА 1- ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕКСТОВИ ЕЛЕМЕНТИ

Начини на общуване (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат за отгатване на целевите части и си водят бележки на листчета, докато четат целия текст
- междуличностен (смесен): учениците преговарят и стигат до консенсус за това кое е най-логичното предсказание
- презентативен (продуктивен): учениците записват своите прогнози за това какво следва; те обясняват на другите своите правилни предположения и тези, които не са били потвърдени от текста

Забележка: «Пъзел» е дейност за съвместно учене, при която учениците зависят един от друг. Тя дава възможност на всеки ученик от «основна/стара» група да се специализира в един аспект на дадена тема (например една група изучава местообитанията на животните от тропическите гори, друга група изучава хищниците на животните от тропическите гори). След това учениците сядат в «нова» група, за да синтезират наученото в старата група, да чуят новата информация, за да съберат всички части и да изпълнят целенасочена задача.

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 4 КЛАС):

Един ден училищен автобус с ученици от големия град пристига на екскурзия в малко градче, за да посети къщата на грънчар, резбар и тъкач. В края на деня, по пътя към централния градски площад, един от учениците вижда момче, което седи на земята пред дървена кутия. Върху нея внимателно са подредени по големина доста овехтели инструменти за поправка и полиране на обувки. Той решава да си почисти обувките и отива до малкия щанд. След като момчето си свършва добре работата, младият му клиент му дава голяма банкнота, но момчето няма достатъчно дребни. То казва, че ще се върне веднага, и си тръгва. Ученикът чака и чака, постепенно губи търпение, но момчето не се връща. Той ритва поставката за обувки и я счупва в гнева си. След това си тръгва.

Късно вечерта някой почуква на вратата на къщата за гости, в която групата ученици е отседнала за една нощ. Едно малко момче се извинява за неудобството и пита дали днес ученикът е бил в градчето. След като потвърждава, че е правилният човек, момчето обяснява, че брат му е претърпял инцидент, блъснала го е кола и е бил откаран в болница. След това му подава парите, пожелава му лека нощ и си тръгва.

ПРИМЕРЕН УРОК

Използваме дейност “Пъзел”.

Стъпка 1

- Учителят разпределя учениците в групи и всеки ученик има номер (1, 2,3). Учениците получават листовка – текстът абзац 1 само за някои групи (с по-високи познания), а абзац 2 - само за други групи. От едната страна е текстът, а от другата - списъкът с лексика. Учениците са инструктирани първо да прочетат думите и да предвидят за какво може да става дума в текста в общи линии.

Стъпка 2

- Учителят кани учениците да прочетат текста от другата страна и да направят прогноза какво се случва след това в абзац 1 или какво предшества събитието, описано в абзац 2. Учениците обсъждат и стигат до консенсус.

Стъпка 3

- Учениците сядат в новата си група (всички с еднакви номера от предишните групи сега са заедно) и разказват своята част от историята заедно с предположенията си. Първата група, която разбере оригиналната история, е победител.

ПРИМЕР ЗА ЛИСТОВКИ

Отпред:
Текст абзац 1

Лексика към абзац 1:

грънчар
тъкач
резбар
полиране на обувки
поправка на обувки
щанд
добре свършена
работа
подреждам
ритам
счупвам

Отпред:
Текст абзац 2

Лексика към абзац 2:

къща за гости
неудобство
инцидент
извинявам се

ТЕХНИКА 2- ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕКСТ И ИЗОБРАЖЕНИЕ

- стимулира любопитството в допълнение към избраните текстови компоненти чрез използването на едно или повече изображения и
- създава цел на четенето - да потвърди прогнозата въз основа на текста и изображението
- подпомага запаметяването и разбирането чрез използване на комбинация от текст и изображение

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят определя няколко ключови думи и лексикални единици, както и изображения, за да подготви учениците за правенето на прогнози
- по време на четене - учениците пишат бележки по двойки и въз основа на тях преразглеждат прогнозите си и ги променят
- след четене - учениците сравняват прогнозите си с действителната история и обясняват на нов партньор кое е било правилно и кое не

ТЕХНИКА 1- ИЗПОЛЗВАНЕ НА ТЕКСТ И ИЗОБРАЖЕНИЕ

Фази на процеса:

- планиране - учителят предварително избира да се съсредоточи върху няколко елемента от текста и добавя изображения, за да получи прогнози от учениците
- преподаване - учителят моделира накратко как работи стратегията за прогнозиране и проверяване за валидност
- обратна връзка - учителят обикаля групите и подпомага със съвети и обратна връзка работата им

Начини на общуване (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста, за да отгатнат целевите части и си водят бележки на листчета, докато четат целия текст
- междуличностен (смесен): учениците преговарят и стигат до консенсус за това коя е най-логичната прогноза
- презентативен (продуктивен): учениците записват прогнозите си за това какво следва; обясняват на партньор правилните си предположения и тези, които не са били потвърдени от текста

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 3 КЛАС):

Мравката и щурецът

Имало едно време едно малко селце, в което живееха мравка и щурец. Мравката бе трудолюбива и прилежна, а щурецът бе безгрижен и обичаше да пее и танцува по цял ден. С приближаването на лятото мравката започна да събира храна и да я складира в подземното си гнездо. Мравката работеше неуморно, събираше зърна и семена от полето и ги съхраняваше за зимните месеци. Щурецът, от друга страна, прекарваше дните си в пеене и танцуване на полето, наслаждаваше се на топлите слънчеви лъчи и пренебрегваше подготовката за предстоящата зима.

Един ден мравката срещна щурец, докато той пееше и танцуваше на полето. "Защо не се подготвяш за зимата?" - попита мравката. "Зимата идва и няма да има храна." Щурецът се усмихна и отговори: "О, мравко, не се притеснявай за зимата. Има много време да си събереш храна. Предпочитам да се наслаждавам на топлите слънчеви лъчи и да пея и танцувам, докато мога."

Но мравката знаеше по-добре. Тя продължи да събира и съхранява храна, докато щурецът продължи да пее и танцува. С приближаването на зимните месеци мравката имаше пълен запас от храна, за да се стопли и нахрани. От друга страна, щурецът нямаше никаква храна. Един ден той почука на вратата на мравката и помоли за подслон и малко зрънца, но мравката имаше деца, за които трябваше да се грижи, отказа да го пусне и му даде само няколко зрънца. Така скакалецът остана гладен и измръзнал.

Поука: Прилежността и усърдната работа водят до успех, а мързелът и пренебрегването на задълженията - до трудности.

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят предоставя на учениците списък с думи и ги моли да измислят 3 категории и да групират думите в 3 колони.

Стъпка 2

- Учителят моли учениците заедно, като клас, да направят прогнози, като запишат на дъската ключовите събития и като използват новата лексика.

Стъпка 3

- Учителят предоставя на учениците по двойки два нови глагола и две картинки, за да направят повече предположения.

Стъпка 4

- Учениците четат наум, записват на листчета разликите и ги споделят с нов партньор.

Лексика:

- щурец
- мравка
- слънчева светлина
- зима
- трудолюбив
- усърден
- безгрижен
- пренебрегвам
- предпочитам
- подготвям си за
- събирам
- съхранявам
- Наслаждавам се

Ново: да почукам, да откажа

МОДУЛ 3: СТРАТЕГИЯ “ПРАВЕНЕ НА ВРЪЗКИ”

Съдържание:

- Техника 1- Текст - към - себе си
- Техника 2 – Текст – към - света
- Примерен урок

ТЕХНИКА 1- ТЕКСТ - КЪМ – СЕБЕ СИ

- позволява на учениците да наблюдават собственото си мислене
- използва техния предишен опит, за да се свърже с текста
- активно ангажира учениците в процеса на четене
- улеснява придобиването на по-дълбоко разбиране на текста чрез свързването му с техния живот
- подпомага запомнянето и запаметяването чрез персонализиране на учебния процес
- дава възможност за избор и самостоятелно мислене

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят създава списък с лични връзки с конкретния текст, с които да моделира тази стратегия, и обяснява стратегията на учениците заедно с примерни въпроси
- по време на четене - учениците записват на листчета своите връзки с личния опит
- след четене - учениците споделят с партньор връзките си с текста, намират общи точки, които да отбележат на диаграмата на Вен, двойките пишат есе, като използват картата.

ТЕХНИКА 1- ТЕКСТ - КЪМ – СЕБЕ СИ

Фази на процеса:

- планиране - учителят предварително избира точки от текста, които да свърже с личния си опит
- преподаване - учителят моделира накратко как работи стратегията за създаване на връзки
- обратна връзка - учителят обикаля групите и подпомага със съвети и обратна връзка работата им

Начини на общуване (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците си водят бележки на листчета, докато четат целия текст, за да попълнят шаблон
- междуличностен (смесен): учениците обсъждат и сравняват връзки с личен опит, за да ги отбележат на диаграмата на Вен
- презентативен (продуктивен): учениците пишат есе за личните си връзки с елементи от текста

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 4 КЛАС):

Чудо! Четири деца са открити живи след 40 дни изгубване в джунглата на Амазонка

Четири деца са открити живи, след като оцеляват при самолетна катастрофа и се губят в гъстата джунгла в продължение на 40 дни. Братята и сестрите* оцеляват, като използват за подслон панделки от коса и уменията, които придобиват, играейки на "игра за оцеляване". Най-голямата сестра Лесли, на 13 г., се грижи за по-малките братя Солейни, на 9 г., Тиен Нориел, на 4 г., и едногодишната Кристин, след като се озовават* дълбоко в амазонската джунгла в Колумбия в Южна Америка. Колумбийските военни започнаха мащабно издирване със 150 войници, 200 доброволци и 10 кучета. Майка им вярва, че "играта за оцеляване", която двете най-големи деца играят, ги е подготвила за джунглата, пълна с отровни растения и хищни* животни, включително ягуари и змии. "Когато играехме, си устройвахме малки лагери", каза тя по телевизията. Лесли знаеше, че има плодове, които не може да яде, защото в гората има много отровни плодове". Пред телевизия Би Би Си тя разказва, че Лесли знае как да се грижи за братята си, защото е отговаряла за тях, когато майка ѝ е ходела на работа.

В момента братята и сестрите се лекуват във военна болница в колумбийската столица Богота.

Адаптирано от Kidsnews: <https://www.kidsnews.com.au/humanities/miracle-four-children-found-alive-after-surviving-plane-crash-and-40-days-lost-in-the-amazon-jungle/news-story/8cf74373e4382a0b74f5f45e7daddc6a>

ПРИМЕРЕН УРОК

Използваме диаграма на Вен и Карта на есето.

Стъпка 1

- Учителят казва на учениците, че ще прочетат новина за чудо в джунглата, и споделя кратка лична история в гората (за изгубване, среща с животно, намиране на рядко растение и т.н.). Кани учениците да споделят дали (а) са били в джунгла или гора и (б) знаят някакви стратегии за оцеляване.

Стъпка 2

- По двойки учениците прочитат статията и отговарят на следните въпроси (по образец):
За какво ви напомня тази история?
Можете ли да се свържете с децата в историята и по какъв начин?
Напомня ли ви нещо в тази история за нещо от вашия собствен живот?

Стъпка 3

- Учениците споделят отговорите си с нов партньор и заедно пишат измислено или реално есе за свързан с тях опит въз основа на картата на есето.

Речник:

братя и сестри: братя и сестри от едно семейство

изгубен: изгубен и сам

местен: роден в дадена страна

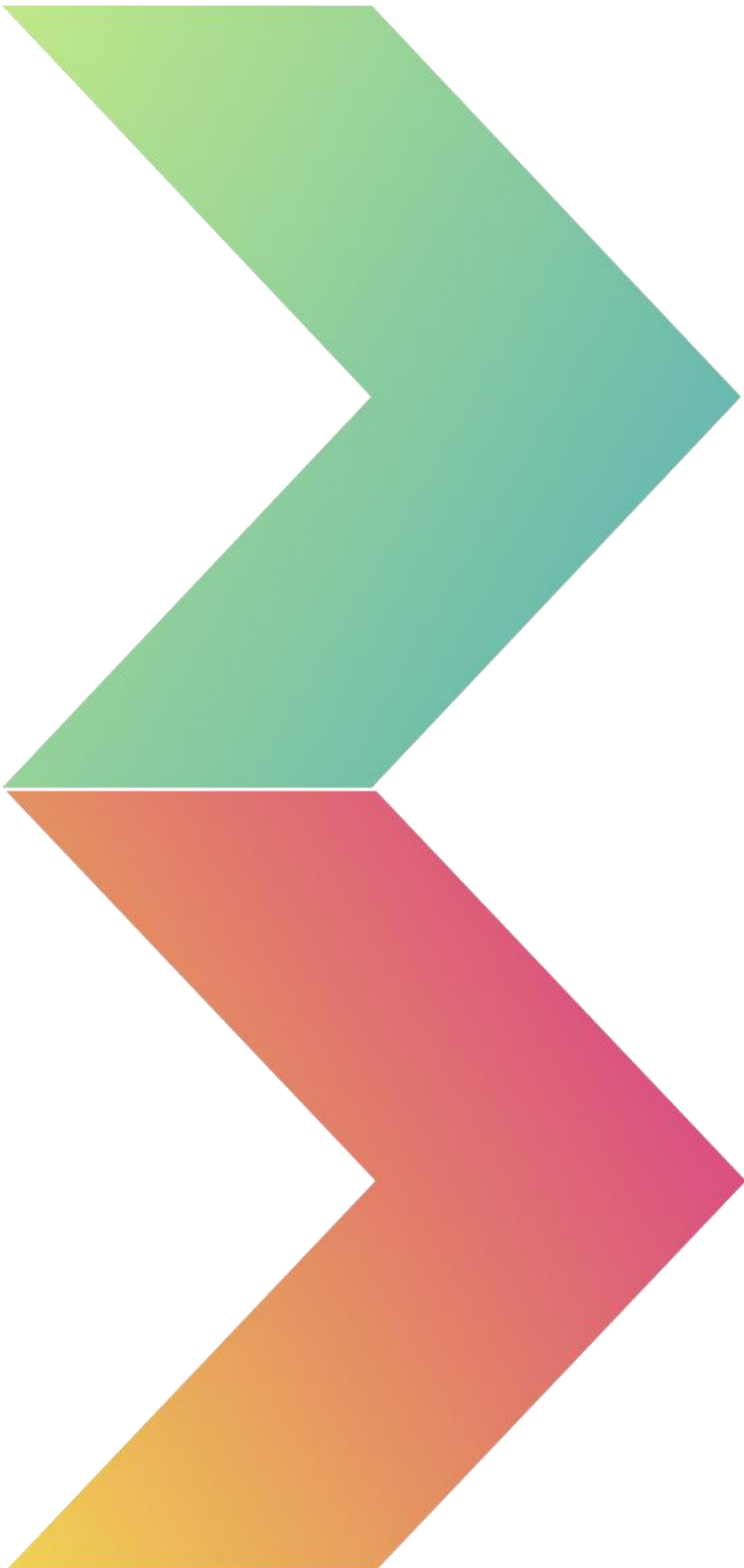
импровизиран: временен

дехидратиран: когато тялото губи твърде много течности или вода, за да работи правилно

хищни: животни, които ловуват и убиват за храна

консумират: ядат

ШАБЛОН “ТЕКСТ КЪМ СЕБЕ СИ”

Текстово	<p>Какво се случва в текста?</p> <hr/> <hr/>		<p>За какво ти напомня?</p> <hr/> <hr/>	Онѝиѝ
	<p>Какво се случва в текста?</p> <hr/> <hr/>		<p>Свързваш ли се с децата?</p> <hr/> <hr/>	
	<p>Какво се случва в текста?</p> <hr/> <hr/>		<p>Какво се е случило с теб?</p> <hr/> <hr/>	

КАРТА НА ЕСЕТО

Въведение

**Параграф 1
и
подкрепящи
данни**

**Параграф 2
и
подкрепящи
данни**

**Параграф 3
и
подкрепящи
данни**

Заклучения

ТЕХНИКА 2 - ТЕКСТ - КЪМ – СВЕТА

- улеснява мисленето на учениците извън конкретния текст
- създава връзки между текстовете и техните наблюдения и знания за реалния живот и света.
- насърчава учениците да мислят и да правят връзки, което ги прави по-ангажирани с четенето
- улеснява придобиването на по-задълбочено разбиране на даден текст чрез свързването му със заобикалящия ги свят

Когнитивни етапи:

преди четене - учителят съставя списък с възможни връзки с реалния живот и причинно-следствени връзки и три въпроса, свързани с конкретния текст и с 1-2 модела, за да обясни стратегията

по време на четене - учениците записват на листчета своите идеи за причинно-следствени връзки

след четене - индивидуално учениците попълват житейските връзки и отговорите на въпросите в шаблона "текст-свят"; споделят с партньор и правят 1+ допълнения

ТЕХНИКА 2 - ТЕКСТ - КЪМ – СВЕТА

Фази на процеса:

- планиране - учителят предварително избира точки от текста, които да свърже с реалния живот, и формулира въпроси, за да подпомогне учениците да направят връзки
- преподаване - учителят моделира накратко как работи стратегията за създаване на връзки между текста и света
- обратна връзка - учителят обикаля около учениците или двойките и подкрепя работата им със съвети и обратна връзка

Начини на общуване (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста, водят си бележки на листчета, за да попълнят шаблона, слушат партньора си, за да направят 1+ допълнения
- междуличностен (смесен): учениците обсъждат и сравняват връзки с реалния живот и отговори на въпроси на учителя
- презентативен (продуктивен): учениците обясняват на партньор връзките между текста и света, които са отбелязали в шаблона си

ПРИМЕРЕН УРОК

Използваме шаблон „Текст към света“

Стъпка 1

- Учителят споменава за летните лагери, организирани от различни организации, за обучение в умения за оцеляване, тъй като по неочаквани причини те могат да се окажат необходими. Децата се запознават с местната флора и фауна, опознават природата - как да се хидратират, хранят и лекуват или как да изработят и използват инструменти – може да спасят човешки живот. В текста - самолетна катастрофа е причина децата да се изгубят.

Стъпка 2

- По двойки учениците прочитат статията, попълват частта от шаблона "причина - следствие" и докладват пред класа.

Стъпка 3

- Отговаря се индивидуално на следните въпроси:
За какво ви напомня това?
По какво си приличат събитията в тази история?
По какво се различават събитията?

Стъпка 4

- Учениците споделят отговорите с нов партньор, за да ги сравнят и съпоставят.

Речник:

братя и сестри: братя и сестри от едно семейство

изгубен: изгубен и сам

местен: роден в дадена страна

импровизиран: временен

дехидратиран: когато тялото губи твърде много течности или вода, за да работи правилно

хищни: животни, които ловуват и убиват за храна

консумират: ядат

ШАБЛОН “ТЕКСТ КЪМ СВЕТА”

Причина

Защо се случи това?

Защо се случи това?

Въпроси

1. За какво ти напомня това?
2. По какво си приличат събитията в тази история?
3. По какво се различават събитията?

Какво се случи?

Какво се случи?

Следствие

Отговори

1. _____
2. _____
3. _____

МОДУЛ 4: СТРАТЕГИЯ “ПРАВЕНЕ НА ИЗВОДИ”

Съдържание:

- Техника 1- Стена за изводи от историята
- Техника 2 – Тетрадка с двоен запис
- Примерен урок

ТЕХНИКА 1 - СТЕНА ЗА ИЗВОДИ ОТ ИСТОРИЯТА

- улеснява формирането на интерпретации на ключови елементи на историята: (а) герой/и, (б) обстановка, (в) теми, (г) проблем и решение
- дава възможност за задълбочено разбиране на мотивите, целите и намеренията на героите, времето и пространството, темите и проблемите
- стимулира развитието на умения за мислене от по-висок порядък
- ангажира читателите да записват скритите идеи, които откриват в текста

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят обяснява стратегията за стената на изводите, разпределя групите по конкретен елемент/аспект от историята, върху който да се съсредоточат, и разгръща всеки от тях
- по време на четене - в експертни/основни групи учениците записват идеите си за определения елемент/аспект на листчета
- след четене - групите вписват бележките си на стената; в новите групи учениците споделят идеите си, за да напишат анализ на историята и поуката от нея, като същевременно използват няколко елемента от речника

ТЕХНИКА 1 - СТЕНА ЗА ИЗВОДИ ОТ ИСТОРИЯТА

Фази на процеса:

- **планиране** - учителят предварително избира текста, подготвя листовка с новата лексика и 4 таблици на стената (герой, обстановка, тема/поука, проблем и решение), изготвя контролен списък за всеки елемент/аспект на историята, за да определи очакванията
- **преподаване** - учителят обяснява как работи стратегията
- **обратна връзка** - учителят обикаля около учениците или двойките и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Начини на общуване (умения):

интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста, водят си бележки на листчета, като следват контролен списък, слушат партньорите си в групата, за да съставят пълен анализ на историята

междоличностен (смесен): учениците обсъждат идеите си, докато ги вписват на стената; договарят се как да включат идеите си в анализа на историята и каква е поуката от историята

презентационен (продуктивен): учениците обясняват на партньорите си какво са отбелязали

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 3 КЛАС):

Сив проблем

Една слънчева сутрин бръснарят Фаяз подстригваше косата на краля в цъфналата розова градина на красивата кралска резиденция. Когато приключи, Фаяз показа на краля прическата му в огледалото и го попита дали е доволен. Кралят отговори: "Да, както винаги". Тогава Фаяз небрежно отбеляза: "Между другото, Ваше Височество, косата ви започва да посивява".

Вбесен от дързостта на бръснаря, кралят почервеня, скочи от златното си кресло и заповяда на охраната си да вкара Фаяз в затвора за шест месеца.

След това се обърна към един придворен служител, който стоеше наблизко, за да се увери, че Негово височество е добре обслужен. Царят го попита: "Виждаш ли сивота в косата ми?"

"Не много" - отговори плахо човекът.

"Не много!?!" - възкликна кралят. "Стражари, заведете този човек в затвора и го дръжте там два месеца!"

След това той се обърна към друг съдебен служител със същия въпрос.

"Господине, косата ви е напълно черна", отвърна с неохота мъжът.

ТЕКСТ (СРЕДНА ТРУДНОСТ ЗА 3 КЛАС):

Сив проблем

"Лъжеш!" - изкрещя кралят. "Стражари, дайте на този човек десет удара с камшик по гърба и го вкарайте в затвора за три месеца."

Накрая царят се обърна към Насрудин и попита: "Слушай, кажи ми честно, какъв цвят е косата ми?"

"Ваше височество - отвърнал Насрудин, - аз съм далтонист и затова не мога да отговоря на този въпрос с каквато и да е точност. Но не мога да не си помисля, че за плешив човек като мен косата с какъвто и да е цвят, би била благословия."

Царят осъзна колко нечестен и жесток е бил и помоли стражите си да освободят тримата мъже от затвора.

ПРИМЕРЕН УРОК

Използваме шаблон „Примерни изводи и контролен списък“

Стъпка 1

- Учителят обяснява стратегията, като провежда мозъчна атака с учениците, разгръща четирите ключови елемента на историята (герой, обстановка, тема/поука, проблем и решение) и назначава експертна група за всеки елемент.

Стъпка 2

- В експертните групи учениците прочитат историята и записват на листчета своите идеи.

Стъпка 3

- В експертните групи учениците сравняват и противопоставят идеите си и записват на стената това, което смятат за най-важно.

Стъпка 4

- В нови групи учениците обясняват ключовия елемент, по който са експерти, и заедно пишат анализ на историята. Обсъждат поуката от историята..

Речник:

наглост - дързост

разярен - гневен

далтонист - неспособен да различава цветове

честност - почтеност

плахо - боязливо

с неохота - колебливо

нечестен - несправедлив

жесток - безмилостен

ПРИМЕРНИ ИЗВОДИ И КОНТРОЛЕН СПИСЪК

Ключов елемент:	Компоненти	Текстови доказателства
Група 1: Персонаж	<ul style="list-style-type: none"> • вътрешни характеристики • външен вид • отношение към проблема	
Група 2: Обстановка	<ul style="list-style-type: none"> • околна среда • време • атмосфера/настроение	
Група 3: Тема/поука	<ul style="list-style-type: none"> • психологически • социално-културни/ • политически • исторически	
Група 4: Проблем-решение	<ul style="list-style-type: none"> • причина (какво? кой?) • източник (как?) • мотивация (защо?)	

ТЕХНИКА 2 - ТЕТРАДКА С ДВОЕН ЗАПИС

- улеснява четенето между редовете и разбирането на по-дълбоки и скрити идеи
- има за цел да използва околните факти и собствените знания
- подпомага учениците да идентифицират основните теми, да правят критични преценки или да правят заключения
- ангажира читателите да записват идеи в една колона и доказателства от текста във втората колона

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят показва ням филм и кани учениците да направят извод за (а) причини, (б) нужди и (в) реалност (<https://www.youtube.com/watch?v=neWPK3fRg5c>). След това пита за доказателства. Класът стига до заключението каква е основната тема.
- по време на четене - индивидуално учениците записват своите идеи и доказателства в таблица от две колони и три реда.
- след четене - учениците споделят два пъти с партньора си своите бележки и правят 2+ допълнения

ТЕХНИКА 2 - ТЕТРАДКА С ДВОЕН ЗАПИС

Фази на процеса:

- планиране - учителят предварително избира филм и текст, които да обхващат една и съща тема, подготвя листовка с нова лексика от една страна и с таблица (две колони: извод-доказателство и 3 реда: причина – необходимост - реалност)
- преподаване - учителят обяснява как въз основа на изображението може да се направи извод и моделира накратко как работи стратегията
- обратна връзка - учителят обикаля около учениците или двойките и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Начини на общуване (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците гледат филма, четат текста, водят си бележки на листчета, за да попълнят шаблона, слушат партньор, за да направят 2+ допълнения
- междуличностен (смесен): учениците обсъждат и сравняват идеи и доказателства
- презентационен (продуктивен): учениците обясняват на партньорите си какво са отбелязали в таблицата

ТЕКСТ (ЗА НАПРЕДНАЛИ ЗА 4 КЛАС):

История на детския труд

адаптиран от

https://www.softschools.com/language_arts/reading_comprehension/social_studies/387/history_of_child_labor/#google_vignette

През по-голямата част от човешката история децата са работили дълги часове на места, които днес обикновено се заемат от възрастни. Децата са работили като слуги, чираци, работници и др. Те са получавали по-ниско заплащане от възрастните, работили са при опасни условия и са били лесно контролирани и управлявани в сравнение с възрастните. Дори по-малкият ръст на децата се е използвал като предимство, защото те са имали лесен достъп до някои малки пространства, необходими при някои задачи. Много от децата-работници издържали семейството си и не получавали образование. Те са работили и не са посещавали училище.

По време на колониалните времена детският труд не е бил необичаен или противоречив. Децата вършели толкова работа, колкото и възрастните, в семейните ферми или в занаятите. Децата са били част от икономиката, като понякога са били наемани от близките фермери. Децата започвали да се обучават за определени професии или занаяти на възраст между десет и четиринадесет години. Детският труд във фермите и занаятите започнал да намалява в началото на XIX в. (1800 г.), но децата се прехвърлили на работа във фабриките.

ТЕКСТ (ЗА НАПРЕДНАЛИ ЗА 4 КЛАС):

История на детския труд

Фабриците започват да използват деца за управление на машините. Те можели да работят между 12 и 18 часа всеки ден, шест дни в седмицата, и да получават много малко пари. Някои деца започвали да работят на седемгодишна възраст в предачните фабрики и теглели тежки товари от място на място. Освен това е имало деца, които са работили във въглищни мини. Тези работни места не били безопасни, често били тъмни, влажни, а също и мръсни. Много деца се разболявали. Ето защо през XIX и XX в. бяха положени много усилия и бяха приети закони за защита на правата на децата и достъпа им до образование, здравеопазване и храна.

Въпреки това все още има някои видове работа, които не са регламентирани, като например земеделието. На децата на работниците мигранти е разрешено да работят заедно с родителите си, а земеделските стопани могат законно да ги наемат на работа извън учебните часове. Освен това в бившите колонии в Азия и Латинска Америка работещите деца, особено сираците, "циркулират" и до днес - те се изпращат на семейства, които се нуждаят от допълнителна работна ръка, и по този начин биват заробвани, въпреки че робството е официално премахнато преди няколко десетилетия. И накрая, не във всяка страна по света има закони относно детския труд. Към средата на 2000 г. в света все още има около 218 милиона деца работници.

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят показва ням филм и пита учениците какво според тях се случва въз основа на видяното, насочва ги да правят изводи за причините, потребностите и реалността, като им помага да измислят идеи. След това пита за доказателства и ги отбелязва на дъската. Класът стига до извода каква е основната тема (<https://www.youtube.com/watch?v=neWPK3fRg5c>).

Стъпка 2

- Учениците прочитат самостоятелно определени части от статията и попълват таблицата.

Стъпка 3

- По двойки учениците сравняват и противопоставят идеите си, решават кои от тях са най-важни и добавят нови в таблицата си.

Стъпка 4

- Учениците сменят партньорите си, обясняват бележките си в таблицата и добавят още изводи - доказателства.

Речник:

чираци - стажанти

противоречив - спорен

теглене - пренасяне

Фокус върху:	Извод	Доказателство
Причина		
Потребност		
Реалност		

МОДУЛ 5: СТРАТЕГИЯ “ЗАДАВАНЕ НА ВЪПРОСИ”

Съдържание:

- Техника 1- Въпроси, генерирани от учителя
- Техника 2 – Въпроси, генерирани от учениците
- Примерен урок

ТЕХНИКА 1 - ВЪПРОСИ, ГЕНЕРИРАНИ ОТ УЧИТЕЛЯ

- улеснява по-задълбоченото осмисляне на текста.
- отнася се до спецификите на текста и "общата картина"
- дава възможност за контролиране от учителя, фокус/насочване на разбирането и сложността
- прави разграничение между: а) сбити въпроси: тясно свързани със съдържанието на текста и предизвикващи прости затворени отговори, и б) подробни въпроси (водещи до по-задълбочено мислене, дискусия и предизвикващи сложни отворени отговори).

Когнитивни етапи:

- преди четене - за да провери предварителните знания и умения, учителят задава въпроси, свързани със съдържанието, като подготовка за четенето
- по време на четене - учениците четат индивидуално и отговарят на лесни въпроси
- след четене - учениците отговарят на подробни въпроси

ТЕХНИКА 1 - ВЪПРОСИ, ГЕНЕРИРАНИ ОТ УЧИТЕЛЯ

Фази на процеса:

- планиране - учителят подготвя два набора от въпроси: (а) сбити въпроси за целенасочено четене (б) подробни въпроси за обсъждане и ЗИН таблица
- преподаване - учителят обяснява същността и целта на въпросите; моделира на дъската отговорите на по един от всеки тип, като моли доброволци да помагат с идеи
- обратна връзка - учителят обикаля около учениците или двойките и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Начини на общуване (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста за конкретна информация (сканиране), четат го за да разберат същността (прелистване), задълбочено четене
- междуличностен (смесен): учениците сравняват и обсъждат отговорите, участват в дискусии/спорове
- презентационен (продуктивен): учениците обясняват на партньорите си какво са записали в таблиците и защо, за да се подготвят за дискусия/дебат

ТЕКСТ (СРЕДНО НИВО НА ТРУДНОСТ, 3 КЛАС):

Недостиг на вода

адаптирано от <https://www.unicef.org/wash/water-scarcity>

Недостигът на вода е проблем дори в страни с достатъчно водни ресурси. Много са причините за това - лоши водни системи или управление на водите, войни, лошо управление на водните ресурси. Изменението на климата също е фактор. Четири милиарда души изпитват недостиг на вода поне един месец всяка година. До 2025 г. половината от световното население може да живее в райони с недостатъчно вода и много хора ще се изнесат от домовете си, от градовете и държавите.

Недостигът на вода означава липса на безопасна вода за пиене и за основна хигиена у дома, в училищата и в болниците. Раждат се различни болести и водата става скъпа. Недостигът на вода е най-тежък за жените и децата, защото те обикновено ходят да я събират. Когато водата е по-далеч, събирането ѝ отнема повече време, което често означава по-малко време в училище. Особено за момичетата недостигът на вода в училищата се отразява на записването, посещаемостта и успеваемостта на учениците. Носенето на тежки съдове за вода и на дълги разстояния също е опасно за физическото им здраве и безопасност.

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят задава на учениците общи въпроси, за да провери предварителните им знания и езиковите им умения да се изразяват по тази тема.

Стъпка 2

- Учителят обяснява двата вида въпроси и моделира стратегиите за четене с целенасочено сканиране, с прелистване за същината и задълбочено четене за "голямата картина".

Стъпка 3

- По двойки учениците работят върху ЗИН таблицата, прочитат статията, отговарят на въпросите, зададени от учителя, и попълват ЗИН.

Стъпка 4

- С друг партньор учениците сравняват и съпоставят отговорите си и правят корекции.

Стъпка 5

- Учениците преглеждат и систематизират знанията си, за да се подготвят за дискусия.

Речник:

- недостиг на вода
- инфраструктура
- управление
- фактор
- недостатъчен
- население
- хигиена

ЗИН ТАБЛИЦА /ЗНАМ, ИСКАМ ДА ЗНАМ, НАУЧИХ/

Какво знам	Какво искам да знам	Какво научих

ЗИН ТАБЛИЦА /ЗНАМ, ИСКАМ ДА ЗНАМ, НАУЧИХ/

Сбити въпроси (за яснота)	Отговори	Подробни въпроси (за по-дълбоко разбиране)	Отговори
Какво представлява недостигът на вода? Кой има проблеми с водата? Кога се случва това? Къде се случва? Защо това се случва? Колко хора са засегнати? Как се събира водата? Какви опасности има за децата?		Какво причинява опасност за децата и жените? Как можете да докажете, че жените и децата са най-засегнати? Защо смятате, че момичетата страдат най-много? Откъде знаем, че това е световен проблем? Можете ли да измислите начин за спасяване на този проблем? Какво ще стане, ако хората измислят система за споделяне на водата?	

ТЕХНИКА 2 - ВЪПРОСИ, ГЕНЕРИРАНИ ОТ УЧЕНИЦИТЕ

- насърчава критичното мислене
- стимулира смислени въпроси по дадена тема
- учи учениците да организират писането си
- активно ангажира учениците с текста за по-добро разбиране
- води до дискусии със сложни отворени отговори, водени от избора и интереса на ученика
- подкрепя израстването на учениците в независими учащи

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят задава въпроси, свързани със съдържанието, като подготовка за четенето и моли учениците да започнат ЗИН таблица
- по време на четене - индивидуално учениците четат и отговарят на сбити въпроси
- след четене – учениците задават подробни въпроси

ТЕХНИКА 2 - ВЪПРОСИ, ГЕНЕРИРАНИ ОТ УЧЕНИЦИТЕ

Фази на процеса:

- планиране - учителят подготвя няколко комплекта флаш карти (изображение за показване и писмена дума, с която учениците да реагират) и таблица с въпросителни думи (кой, какво, кога, къде, как, защо) за преподаване на учениците - учителят обяснява естеството и целта на въпросите и моделите на дъската, отговаряйки на един от всеки тип, като моли доброволци да помогнат
- обратна връзка - учителят обикаля учениците или двойките и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Начини на комуникация (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста за конкретна информация, четат го за основната идея, правят разлика между опасни хищници и неопасни животни, слушат и реагират на написаното
- междуличностен (смесен): учениците си задават и отговарят на въпроси един на друг
- презентационен (продуктивен): учениците обясняват на своите партньори какво са отбелязали и защо

ТЕКСТ (НАЧИНАЕЩИ, 2 КЛАС):

Да се разходим из джунглата

Да се разходим в джунглата.

Разходка в джунглата. Разходка в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Разходка в джунглата. Разходка в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки напред.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки назад.

Спри. Чуй. Какво е това?

Това е жаба!

Ние не се страхуваме!

Да тропаме.

Тропаме в джунглата. Тропаме в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Тропаме в джунглата. Тропаме в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки напред.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки назад.

Спри. Чуй. Какво е това?

Това е маймуна!

Ние не се страхуваме!

ТЕКСТ (НАЧИНАЕЩИ, 2 КЛАС):

Да се разходим из джунглата

Да скачаме.

Скачаме в джунглата. Скачаме в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Скачаме в джунглата. Скачаме в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки напред.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки назад.

Спри. Чуй. Какво е това?

Това е тукан!

Ние не се страхуваме!

Да скачаме.

Скачаме в джунглата. Скачаме в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Скачаме в джунглата. Скачаме в джунглата. Ние не се страхуваме. Ние не се страхуваме.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки напред.

Една стъпка. Две стъпки. Три стъпки назад.

Спри. Чуй. Какво е това?

Това е тигър!

БЯГАЙ!

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят проверява знанията и разбирането на учениците относно джунглата и животните, които ще „срещнат“, и начина, по който ще се движат в джунглата, като показва картите с изображение и текст. След това учениците вдигат карта с името на животното или движението на тялото, когато го чуят произнесено от учителя (или ако няма карти, учениците маркират думата, която чуват, в таблица с произволни думи).

Стъпка 2

- Учителят обяснява на учениците, че те трябва да задават въпроси за всяка част от прочетеното и модела въпроси «кой, какво, как и къде», на които може да се отговори чрез текста, както и въпроси, които се отговарят като цяло.

Стъпка 3

- Заедно, като клас, учениците четат на глас всеки куплет от стихотворението и задават въпроси; учителят ги записва на дъската, пита защо се страхуваме или не.

Стъпка 4

- Учениците работят устно върху таблицата с въпроси с един партньор; сравняват и контрастират с друг.

monkey

frog

toucan

tiger

ТАБЛИЦА ВЪПРОСИ, ГЕНЕРИРАНИ ОТ УЧЕНИЦИТЕ

Въпросителни думи	Въпроси на учениците	Отговори на учениците
Какво?		
Кой?		
Кога?		
Къде?		
Колко?		
Как?		
Защо?		

МОДУЛ 6: СТРАТЕГИЯ “ОБОБЩЕНИЕ”

Съдържание:

- Техника 1- Структуриран режим
- Техника 2 – Неструктуриран режим
- Примерен урок

ТЕХНИКА 1 – СТРУКТУРИРАН РЕЖИМ

- помага на учениците да се научат да определят основните идеи и да намират важни подробности, които подкрепят тези идеи
- позволява на учениците да се съсредоточат върху ключови думи и фрази от зададен текст, които си струва да запомнят
- учи учениците как да вземат голяма част от текста и да го намалят до основни точки за по-концентрирано разбиране
- подобрява паметта за прочетеното

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят раздава работни листове за съответствие дума - образ, свързани с историята, за да подготви учениците за четенето; обяснява им какво означава основна идея и как да изберат ключови думи и ключови моменти в една история
- по време на четене - по двойки, учениците четат на глас и пишат върху листчета основни моменти и ключови думи
- след четене - по групи учениците въвеждат бележките си в таблица; те сменят партньорите си и сравняват таблиците си, след което пишат резюме на историята

ТЕХНИКА 1 – СТРУКТУРИРАН РЕЖИМ

Фази на процеса:

- планиране - учителят подготвя (а) листове за съответствие изображение - дума и (б) диаграма с пет пръста
- преподаване - учителят обяснява същността и целта на обобщението, какво означава основна идея и как да решат дали даден детайл е важен или не
- обратна връзка - учителят обикаля учениците или двойките и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Начини на комуникация (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста и си водят бележки върху ключови думи и идеи, свързват дума с изображение
- междуличностен (смесен): преговарят и стигат до съгласие какво да напишат в диаграмата
- презентационен (продуктивен): учениците обясняват на своите партньори какво са отбелязали и защо, след което пишат резюме на историята

ТЕКСТ (СРЕДНО НИВО НА ТРУДНОСТ, 2 КЛАС):

Двете кози

Имало едно време в едно село голяма река, която пресичала дълбока клисура. Местните хора построили малък, тесен мост през реката, за да я пресичат от време на време. Мостът бил толкова тесен, че само един човек можел да премине по него наведнъж.

Един ден една коза минавала по моста. В другия край на моста имало друга коза, идваща от противоположната посока. Било невъзможно и двете кози да го прекосят едновременно.

Всяка коза стояла на мястото си и чакала другата да се оттегли. Но никоя от тях не искала да отстъпи и да остави другата да мине. Тогава първата коза казала: „Аз съм по-стара, така че трябва да ми позволиш да мина първа.“ Другата коза отговорила: „Аз съм по-силна, така че мога да премина по моста по-бързо.“

Първата коза продължила: „Въпреки че съм по-стара, аз съм по-силна от теб.“ Втората коза не искала да приеме това и двете кози скоро се сбили, за да докажат една на друга силата си. Сключили рога и се биели яростно на тесния мост. За нула време загубили равновесие и паднали в реката.

ТЕКСТ (СРЕДНО НИВО НА ТРУДНОСТ, 2 КЛАС):

Двете кози

Известно време след инцидента те отново се изправили една срещу друга. Влезли отново в същия спор кой трябва да премине пръв по моста. Точно когато изглеждало, че отново ще започнат битка, една от козите казала: «Спри! Знаем, че този мост е твърде тесен, за да разрешим спора си с бой. Имам план. Ще легна на моста, докато ти минаваш по мен. По този начин и двете можем да стигнем до другия край.»

Другата коза разбрала логиката зад идеята и че това е разумно решение. Тя направила точно както ѝ казала първата коза и двете преминали безопасно.

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят подготвя учениците с дейност за съответстване на образ и дума.

Стъпка 2

- Учителят обяснява на учениците как да определят коя е основната идея и какви са подкрепящите факти. След това демонстрира как работи диаграмата с петте пръста.

Стъпка 3

- По двойки учениците четат на глас, отбелязват ключови думи и ключови моменти от историята.

Стъпка 4

- Учениците работят върху диаграмата с един партньор; сравняват и контрастират с друг партньор и написват заедно резюмето на историята.

ЛИСТ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ

ДИАГРАМА НА ПЕТТЕ ПРЪСТА

ТЕХНИКА 2 – НЕСТРУКТУРИРАН РЕЖИМ

- включва обработка на идеите на откъса и обмисляне на това как те са приоритизирани и взаимосвързани
- състои се от четири стъпки: преглед на откъса, оценка на параграфите, отговор с перефразиране и резюме на откъса
- има за цел да подкрепи учениците да разпознават съществените идеи, да игнорират неуместната информация и да премахват излишното.

Когнитивни етапи:

- преди четене - учителят обяснява темата на четенето и раздава работен лист за съответствие на определения и ключова концепция, свързани с текста
- по време на четене - по двойки учениците четат на глас и пишат върху листчета основни идеи и ключови думи
- след четене - по групи учениците вписват бележките си в определения им стенен плакат; сменят партньорите си, преговарят основните идеи и пишат кратко резюме на прочетеното.

ТЕХНИКА 2 – НЕСТРУКТУРИРАН РЕЖИМ

Фази на процеса:

- планиране - учителят избира няколко изображения, които да покаже на класа, за да контекстуализира четенето; подготвя (а) работен лист с дейности за съответствие (б) четири постера за стена
- преподаване - учителят обяснява същността и целта на обобщението, какво означава основна идея и как се преценява дали даден детайл е важен или не
- обратна връзка - учителят обикаля учениците или двойките и подпомага работата им със съвети и обратна връзка

Начини на комуникация (умения):

- интерпретативен (рецептивен): учениците четат текста и си водят бележки за основни идеи, съпоставят определение - концепция
- междуличностен (смесен): преговарят и стигат до консенсус какво да напишат в постерите на стената
- презентационен (продуктивен): учениците обясняват на своите партньори какво са отбелязали и защо, след което пишат резюме на историята

ТЕКСТ (НАПРЕДНАЛИ, 4 КЛАС):

Важна характеристика на тази крайбрежна общност е техният социално-икономически живот. Регионът е богат на аквакултури и земеделски земи, които са били източници на препитание в района от векове. Хората зависят от почвата, водните ресурси и горите за препитание и оцеляване, като се занимават със земеделие и риболов. Аквакултурите и риболовът са основни източници на храна, работни места и икономически ползи. Традиционните занимания на хората включват резба на кану, обработка на палмово масло, правене на рогозки, правене на сламени покриви, риболов и пушене на риба. Във всички тези индустрии риболовът и земеделието от вода и земя остават опора за живота на хората. През последните години обаче районът преживява икономически упадък със сериозни последици. Основните фактори за този спад са сондажите за нефт, нефтените разливи и замърсяването. Те причиняват унищожаване на земеделски земи, риболов, растителност, диви животни и до замърсяване на питейната вода. В резултат на това природните ресурси намаляват и това оказва огромно влияние върху икономическата дейност на местното население. Променящата се екосистема ги принуждава да променят средствата си за оцеляване. Те търсят различна работа без обучение и минимално възнаграждение, което в крайна сметка води до увеличаване на бедността в района и емиграция.

ПРИМЕРЕН УРОК

Стъпка 1

- Учителят подготвя учениците с изображения, свързани с темата.

Стъпка 2

- Учителят обяснява на учениците как да различат каква е основната идея и каква е подкрепящата информация. След това им дава инструкции как да направят стенен плакат и да представят резюме накрая като RAFT (Роля = активисти на неправителствени организации Публика = УНИЦЕФ Формат = постерна презентация Тема = Традиционни занятия и околна среда).

Стъпка 3

- Стъпка 3: В групи учениците четат на глас, отбелязват ключови идеи и подкрепяща информация.

Стъпка 4

- Стъпка 4: Учениците работят върху стенните плакати, пишат заедно резюме на прочетеното върху постера и правят разходка из галерията.

РАБОТЕН ЛИСТ ЗА ДЕЙНОСТИ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ

Дефиниция

Дума/Фраза

Специални умения, предавани от предците на деца в семейство, племе или общност. Те помагат на човек да има работа, да се занимава с търговия или бизнес, вместо да търси държавна работа.

Традиционна професия

Teach2Learn

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА НЕЗАВИСИМИ УЧЕНИЦИ

Teach2Learneuproject

teach2learn_project

office@ecf.bg

www.ecf.bg

